

'Kleptokracija zbog koje je Boris Maruna raskrstio s HDZ-om i dalje caruje'

Razgovarala ZRINKA VRABEC MOJZEŠ Fotografije SAŠA ZINAJA/NFOTO, PRIVATNA ARHIVA BORISA MARUNE

Predstava „Bullshit, lipi moj“, o pjesniku, emigrantu buntovniku i jednom od najoštrijih kritičara svih ideologija Borisu Maruni, u režiji Zorana Čubrila, imat će premijeru u Zagrebačkom kazalištu mladih 18. veljače. Taj političko-poetski putopis koji izvode Zoran Čubrilo i glazbenik Stanislav Kovačić, prati Marunin život od emigracije i američkih barova do povratka u Hrvatsku, od poezije do politike, od velikih ideala do brutalno lucidnih rečenica o svijetu koji rijetko ima smisla.

Rođen u Podpragu, na južnom Velebitu, ispod Tulovih greda, Boris Maruna je kao hrvatski nacionalist emigrirao 1960. te u tri desetljeća izbjivanja iz Hrvatske živio u Italiji, Argentini, Velikoj Britaniji, SAD-u, Španjolskoj i Kanadi. Vratio se u Hrvatsku na poziv Franje Tuđmana 1990., ali vrlo brzo se razočarao u HDZ i kriminalnu privatizaciju hrvatskog gospodarstva. Imenovan je bio ravnateljem Hrvatske matice iseljenika, no u kratkom roku razriješen je dužnosti. U HMI se vratio tijekom vlade Ivica Račana. Umro je na funkciji veleposlanika RH u Čileu 2007. Osim što je bio ikona hrvatske emigracije, Maruna je objavio nekoliko zbirki pjesama i prozu „Otmičari ispunjena sna“, a po povratku u Hrvatsku bio je glavni urednik Vijenca, Hrvatske revije (nakon smrti V. Nikolića 1997.) i direktor Zareza.

Predstava „Bullshit, lipi moj“ nastala je u koprodukciji Teatra Grdelin i ZKM-a, a dugogodišnji član ansambla ZKM-a, poznati kazališni, televizijski i filmski glumac Zoran Čubrilo, našao se u višestrukoj ulozi - dramaturga, režisera, koproducenta i glavnog glumca u predstavi. Uoči premijere sljedećeg mjeseca Zoran Čubrilo dao je intervju tjedniku Nacional. Na početku razgovora istaknuo je da se prvi put s

Maruninom poezijom susreo 1992. godine, kada je kupio zbirku „Ovako“ koja je dugo bila na njegovu noćnom ormariću. Kaže da prije toga nije puno znao o Borisu Maruni, ali ta zbirka duboko ga se dojmila, a prošlog ljeta joj se vratio i odlučio je pretočiti u dramski tekst.

NACIONAL: Koliko dugo ste radili na tekstu i jeste li od početka znali kako ćete koncipirati predstavu?

Mogu reći da još živim u tom adrenalinu, a radio sam na tekstu cijeloga ljeta. Zapravo, u tom tekstu sam već preko osam mjeseci. Sati-ma i danima sam istraživao, tražio ljude koji su Borisa Marunu poznavali i sastavljao dramski tekst koji se sastoji od pjesama iz različitih razdoblja njegova života. Pjesme su meso, a među njima ima nekih spojeva, koje nazivam tetivama, a to su opet njegovi tekstovi iz različitih časopisa - od Nove Hrvatske i Hrvatske revije iz šezdesetih i sedamdesetih, preko njegovih emigrantskih pisama, do eseja koje je objavljivao prije i kad se vratio u Hrvatsku. Sve u predstavi su Marunine riječi. Od početka sam imao ideju prikazati cijeli njegov životni put isključivo kroz njegova djela. I dok sam sastavljao taj njegov scenski portret, prošao sam kroz svih njegovih 300 pjesama, odnosno, kroz sve što je objavio. Dakle, većina teksta je njegova poezija, koju ja prezentiram kao da nije poezija. To je jedan koncept koji nije uobičajen, to nije recital, ali nije ni monodrama, jer glazbenik Stanko Kovačić u predstavi itekako sudjeluje. U glavi sam dramaturški imao Marunin put i u toj su se potrazi izdvojile pjesme koje ocrtavaju sve faze njegova života. Žao mi je što u završni tekst nisu ušle neke pjesme koje su meni jako drage, ali dramaturški sam tražio one koje spominju toponime njegova života. Imao sam prvu pokaznu probu pred

kazalištarcima i ljudima kojima vjerujem i oni su mi rekli da je to protočno, da je duhovito, a neki su priznali da su čak i zaplakali. Dakle, dobio sam prolaznu ocjenu. No još imamo vremena da izbrusimo detalje. I da, predstava će trajati sat vremena.

NACIONAL: Predstava prati Marunin život od emigracije do povratka u Hrvatsku. Koliko je tu biografskih momenata, kako ste došli do detalja, kako ste ih interpretirali?

Kako sam sve više i više saznavao o njemu, to mi je priča o njegovom životu postajala sve zanimljivija. Znao sam da je on imao izniman život i da je bio nemiran duh, ali me je u samom procesu istraživanja puno toga iznenadilo. On je zaista bio nevjerojatna ličnost, a to što je sve prošao i gdje je sve živio, stvarno je za holivudski film. Kao prvo, treba znati iz kakve je obitelji potekao i što ga je oblikovalo. On je s južnog Velebita, iz Podpraga, njemu su dva strica ubijena - jedan je bio ustaša, a drugi je bio 20-godišnji velebitski čobanin - a ujak mu je bio Pavelićev osobni čuvar. Te su činjenice njega obilježile u mladosti i zbog toga je s dvojicom braće, Petrom i Šimom, 1960. i emigrirao. Prije toga su od 1943. do 1949. promijenili devet adresa i onda se zaustavili u Zaprešiću, gdje je Maruna proveo najdulji period života. Prilikom prvog pokušaja bijega iz Jugoslavije, ulovili su ih u slovenskoj Novoj Gorici i vratili u zatvor u Petrinjskoj, gdje su zadržani tri tjedna. Nakon mjesec dana uspjeli su prijeći granicu i nakon toga proveli su sedam mjeseci u emigrantskim logorima u Trstu. Otud im je UNESCO platio put za Argentinu, gdje su ih, kako Maruna kaže, dočekali naši! Tamo je živio nekoliko godina, zatim je otišao u Veliku Britaniju, a nakon toga u Californiju u SAD-u. Na Sveučilištu Loyola u Los Angelesu, gdje je njegov ujak predavao

PREDSTAVA 'BULLSHIT, LIPI MOJ' o pjesniku, emigrantu i buntovniku Borisu Maruni, u režiji Zorana Čubrila, premijerno će se izvesti u Zagrebačkom kazalištu mladih 18. veljače. Predstava koju izvode Čubrilo i glazbenik Stanislav Kovačić prati Marunin život od emigracije i američkih barova do povratka u Hrvatsku



Zoran Čubrilo
 (na fotografiji lijevo
 sa Stanislavom
 Kovačićem)

psihologiju, diplomirao je angloameričku književnost. Onda se odselio u Španjolsku kod brata Pere, gdje je završio hispanistiku u Barceloni, zatim odlazi u Rim sa svojom prvom suprugom. Vratio se potom u SAD pa otišao u Kanadu gdje se ponovo oženio, da bi se nakon 30 godina 1990. vratio u Hrvatsku. Mislim da će i ljudima koji ne znaju Maruninu biografiju, biti jasna ta njegova životna priča koja proizlazi iz njegovih pjesama i tekstova.

NACIONAL: Tko su vam bili sugovornici od kojih ste saznali detalje iz njegova privatnog života?

Upoznao sam nekoliko ljudi čija pomoć mi je bila dragocjena. Kao prvo, Miroslava Mićanovića, s kojim se Boris Maruna družio u jednoj fazi života, krajem devedesetih. No najviše informacija dala mi je književnica i novinarka Grozdana Cvitan, koja je s njim prijateljevala otkad se vratio u Hrvatsku, sve do smrti. Tjedan dana prije premijere imat ćemo i tribinu o Borisu Maruni, na kojoj će osim njih dvoje sudjelovati i Boris Beck.

'SVE U PREDSTAVI Marunine su riječi. Prošao sam kroz svih 300 pjesama koje je objavio. Većina teksta je njegova poezija koju prezentiram kao da nije poezija', kaže Čubrilo

NACIONAL: Vi glumite Borisa Marunu - jeste li ga poznavali, kako ste stvarali ulogu, po sjećanju, snimkama?

Sreo sam ga samo jednom, na trajektu iz Zadra za Pulu, no već je bio bolestan i nisam

mu se usudio prići i smetati. Danas žalim zbog toga, ali sada mislim da znam o njemu više nego da sam ga osobno poznao. U predstavi ga ne oponašam, ne izgledam kao on, ali pokušavam pronaći i prenijeti taj njegov duh cinizma, buntovništva, otpora, nesnalaženja. Maruna je bio stalno sam sa sobom u nekom propitivanju i mislim da me vjerojatno i to s njime povezuje. On u jednom trenutku kaže: „Ja znam zašto sam ovako izgubljen i gdje bih se eventualno mogao naći kada bi to imalo smisla i kad za to ne bi bilo suviše kasno.“

NACIONAL: Zašto se predstava zove „Bullshit, lipi moj“?

Zato što mu je to bila jedna od uzrečica. Druga je bila: „Znam ja nas, jebo ti nas!“ On je bio veliki cinik, izuzetno duhovit, no glavna njegova karakteristika bila je da je uvijek bio svoj, ma u kakvim se situacijama našao.

NACIONAL: U predstavi glazba ima važnu ulogu, a s vama na sceni je glazbenik Stanislav Kovačić. Je li on pisao glazbu, kakva je njegova uloga?



■ Predstavljanje knjige Zlatka Kramarića u Osijeku: Kramarić, Grozdana Cvitan i Maruna; Branimir Donat, Maruna, Ingrid Šafranek i Ivan Lovrenović

U početku sam predstavu namjeravao raditi sam. No onda sam shvatio da će puno bolje funkcionirati s glazbom. Stanka dugo znam, on svira skoro sve instrumente, najčešće violončelo. Svidjela mu se ideja, ali se želio i dodatno uključiti, ne samo kao glazbenik. On nije pisao glazbu, već svira neke poznate, starije pjesme, koje ja pjevam, a tijekom predstave čak i plešemo. Ubacili smo i malo španjolskog, Stanko je obučen kao „caballero“, kao Meksikanac, i ima posebnu funkciju unutar predstave, koju više ne mogu zamisliti bez njega. Mi, naprimjer, zajedno pjevamo „Viva Las Vegas“ i onda ja govorim Maruninu pjesmu o Las Vegasu, o devet krugova pakla u Vegasu. Skoro svaka pjesma je izrežirana tako da Stanko unutar nje ima svoj zadatak. Nedavno je rekao: „Mi smo zapravo napravili punk predstavu o Maruni.“ Ja sam joj dao podnaslov: „Poetsko politički putopis kroz vrijeme. I nevjerojatno.“ A mogao bih dodati i poetsko politički putopis s pucanjem, bičevanjem, pjevanjem i sviranjem. Ima svega pomalo, ali meni je bilo najvažnije prikazati Marunin duh koji me fascinira, tu njegovu vertikalu u svim situacijama, tu snagu da u svim sredinama i svakom okruženju ostane svoj i neovisan. Autonoman u svakom smislu.

NACIONAL: Maruna je bio erudit, pjesnik, buntovnik, borac za Hrvatsku, kritičar svakog režima. Koja je od tih njegovih karakteristika dominirala?

Prvenstveno je bio svoj, sa svojom savješću i svojim moralom. Često je ulazio u životno opasne situacije, družio se sa svjetskim intelektualcima - s Bukowskim i Allenom Ginsbergom. Bio je i veliki ljubitelj i veliki ljubimac žena. Bio je, naravno, i veliki erudit i svašta je znao, posebice južnoameričke pisce i mislioce koje je često citirao u svojim tekstovima. No on je prvenstveno bio slobodan, imao je jednu ogromnu slobodu da radi i kaže u svakom trenutku ono što misli. Najkraće rečeno, jedan super frajer.

NACIONAL: Maruna je bio hrvatski nacionalist, ikona hrvatske emigracije, ali opet je bio kritičan i prema Hrvatima i prema Hrvatskoj. Kako to?

Zanimljivo je kako on u svojim prvim tekstovima u emigraciji kaže: „Sreo sam mnoge ljude

koje sam trebao sresti, ali i one koje nisam.“ Naravno da je u početku, kada je otišao, bio vrlo kritičan prema komunizmu, zbog kojeg je i pobjegao iz Hrvatske. U tih trideset godina koje je proveo izvan Hrvatske, napisao je puno pjesama protiv Tita i protiv Jugoslavije koje su i mračne, i cinične, i duhovite. U jednom dijelu predstave ide snimka pjesme „Bleiburg, uvijek Bleiburg“, koja traje pet minuta i u kojoj se 41 put spominje riječ Bleiburg, ali na Marunin način. Maruna je bio prijatelj i poznanik svih emigranata koji su nešto pokušavali raditi za Hrvatsku. Ali i među njima je vidio situacije koje je opisivao na svoj kritičan način, kao na primjer u pjesmi „Hrvati mi idu na jetra“. U njoj kaže: „Kao prvo, svi sve znadu. Drugo, ostavljaju smeće za sobom. Treće, u stanju su da vam probiju uši revolucijom i ženama.“

NACIONAL: Kada se na poziv Franje Tuđmana vratio u Hrvatsku, vrlo brzo se razočarao i postao jedan od najoštrijih kritičara HDZ-a. Što ga je najviše pogodilo?

On je bio suosnivač HDZ-a u San Pedru u SAD-u, tamo je organizirao i Tuđmanov dolazak, a Tuđman ga je osobno pozvao da se vrati u Hrvatsku. Boris Maruna tu je prvo zamijetio kleptokraciju i kriminalnu privatizaciju i tu se već razišao s HDZ-om. Tijekom cijelog rata pomagao je nabavljati oružje, a u predstavi imam

'MARUNA JE TIJEKOM RATA pomagao nabavljati oružje, ali zbog krađe i nepotizma kojima je svjedočio pukla je veza između njega i Franje Tuđmana', govori Čubrilo

i nekoliko pjesama o Domovinskom ratu, koje su vrlo potresne. No zbog krađe i nepotizma kojima je svjedočio, pukla je veza između njega i Franje Tuđmana i tada je nastala njegova poznata pjesma „Bilo je lakše voljeti te iz daljine“, u kojoj govori kako je 30 godina maštao o Hrvatskoj, a onda se strašno razočarao.

NACIONAL: U ovoj predstavi ste u višestrukoj ulozi kao dramaturg, režiser, koproducent i glumac. Kako ste spojili sve te svoje uloge?

To je na neki način moj životni projekt. Naravno, nije lako režirati samog sebe i još uvijek nisam zadovoljan svojim glumačkim dijelom posla. No ima još vremena da sam sebe „popeglam“. Iako je za mene kazalište zajedništvo, ansambl, kolektiv, želio sam se upustiti u ovakav autorski projekt, koji moja matična kuća i ravnateljica Snježana Abramović Milković podržavaju. Doduše, ovo je koprodukcija s Teatrinom Grdelin i Ivicom Mijačikom, no ZKM je dao prostor i najavljuje predstavu unutar svog programa. Zahvaljujem ravnateljici što je to prepoznala kao nešto zanimljivo i provokativno, pa i aktualno u ovom trenutku. A i sam plakat bit će prilično provokativan i očekujem da će oko njega biti i reakcija i kontroverzi. Već me zovu s jedne i s druge strane, ali meni se nikome ne da ništa objašnjavati, neka svi lijepo dođu i pogledaju predstavu.

NACIONAL: Ima li nekih aluzija i paralela s današnjim vremenom, u kojem je HDZ opet na vlasti punih deset godina pod vodstvom Andreja Plenkovića?

Naravno da ima. Znamo svi koliko je ministara u trima Plenkovićevim vladama optuženo za korupciju i završilo u zatvoru. Siguran sam da je Boris Maruna živ, i danas bi se ponašao jednako kao što je to činio devedesetih. Kleptokracija zbog koje je raskrstio s HDZ-om i dalje caruje i siguran sam da bi bio jednako kritičan i ciničan. U svakom slučaju, on ne bio ni na jednoj strani, nego svoj.

NACIONAL: Što bi Maruna rekao na današnju Hrvatsku?

Mislim da je sve rečeno u pjesmi „Bilo je lakše voljeti te iz daljine“.